

Sygn. akt V ACa 95/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 sierpnia 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia SA Ewa Kaniok

Protokolant: Katarzyna Iwanicka

po rozpoznaniu w dniu 25 sierpnia 2022 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa "Ż.

przeciwko S.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 13 grudnia 2019 r., sygn. akt II C 470/16

- 1. zmienia zaskarżony wyrok w części w ten sposób, że w punkcie pierwszym oddala powództwo o zasądzenie kwoty 80 445,00 zł (osiemdziesiąt tysięcy czterysta czterdzieści pięć złotych) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od tej kwoty;**
- 2. oddala apelację w pozostałej części;**
- 3. zasądza od S. na rzecz "Ż. kwotę 6 830,00 zł (sześć tysięcy osiemset trzydzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

Ewa Kaniok

Sygn. akt V ACa 95/20

UZASADNIENIE

Pozwem z 16 czerwca 2016 r. Ż. wniosła przeciwko S.o zasądzenie kwoty 19.006.907 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty. Na dochodzone roszczenia składają się następujące kwoty:

- 2.119.053 zł tytułem zapłaty odszkodowania z tytułu obniżenia wartości nieruchomości na skutek nacjonalizacji i rozbiórki budynku (...) oraz za znacjonalizowane i utracone działki gruntu (nr (...))
- 16.187.854 zł tytułem odszkodowania za utracone korzyści nieuzyskane przez powoda wskutek zaniechania wydania decyzji administracyjnej w odpowiednim czasie, a także za zwłokę w zwrocie nieruchomości – łącznie w okresie od 28 lipca 2005 r. do 28 lipca 2015 r.;

- 300.000 zł tytułem pobranych pożytków cywilnych z nieruchomości w okresie od 28 lipca 2005 r. do 28 lipca 2015 r. oraz

- 400.000 zł tytułem niepobranych w wyniku złej gospodarki pożytków z nieruchomości w okresie od 28 lipca 2005 r. do 28 lipca 2015 r.

Nadto powód wniósł o zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów procesu.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie od powoda zwrotu kosztów procesu.

Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2019 roku Sąd Okręgowy w Warszawie w punkcie pierwszym zasądził od S. na rzecz Ż. kwotę 1 745 230 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 13 grudnia 2019 roku do dnia zapłaty; w punkcie drugim oddalił powództwo w pozostałym zakresie; w punkcie trzecim rozdzielił stosunkowo koszty procesu pomiędzy stronami, ustalając, że powód winien ponieść koszty procesu w 91 %, zaś pozwany w 9%, pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie Referendarzowi sądowemu.

Z ustaleń faktycznych, jakie legły u podstaw tego rozstrzygnięcia wynika, że nieruchomości gruntowe stanowiące obecnie działki ewidencyjne nr (...) działka ewidencyjna nr(...) stanowiąca obecnie drogę wojewódzką nr(...) oraz nieruchomość budynkowa (...) na początku 1948 r. stanowiły własność Ż.

Orzeczeniem z 18 marca 1948 r. o przejęciu przedsiębiorstw uzdrowiskowych (...) Minister Zdrowia na podstawie art. 2 ust. 7 i art. 3 ust. 4 i 5 ustawy z 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej oraz uchwały Rady Ministrów z 23 maja 1947 r. w sprawie przejęcia na własność Państwa niektórych przedsiębiorstw uzdrowiskowych orzekł, że na własność Państwa przechodzi m.in. przedsiębiorstwo uzdrowiskowe Ż. stanowiące własność firmy Ż.(w pkt c).

Zarządzeniem Ministra Zdrowia z 23 marca 1948 r. do objęcia przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Ż. zostało wyznaczone P.

Faktyczne przejęcie uzdrowiska nastąpiło protokolarnie 22 kwietnia 1948 r. Minister Zdrowia zatwierdził protokół orzeczeniem z 14 grudnia 1948 r.

Zarządzeniem Ministra Zdrowia z 26 lutego 1953 r. w sprawie przydziału obiektów Przedsiębiorstwu Państwowemu (...), Minister Zdrowia ustalił wykaz obiektów i nieruchomości, stanowiących własność Skarbu Państwa i przydzielił P. w zarząd i użytkowanie:

- nieruchomość położoną w Ż. – A. o pow. 5.386 m⁽²⁾, na której znajdowały się budynek sanatoryjny, kotłownia i elektrownia, objętą liczbą wykazu hipotecznego 241 księgi gruntowej gminy katastralnej Ż. i liczbą wykazu hipotecznego 30 księgi gruntowej gminy katastralnej A., składającą się z działek nr(...)

- nieruchomość położoną w Ż. o pow. 48.995 m⁽²⁾, na której znajdowały się budynek (...) i spalony budynek (...), objętą liczbą wykazu hipotecznego 241 księgi gruntowej gminy katastralnej Ż., składającą się z działek oznaczonych nr (...)

- nieruchomość położoną w Ż. – A. o pow. 57.563 m², na której znajdowały się trzy kioski oraz place pod budowę, objętą liczbą wykazu hipotecznego 241 księgi gruntowej gminy katastralnej Ż. i liczbą wykazu hipotecznego 30 księgi gruntowej gminy katastralnej A., składającą się z działek nr (...);

- nieruchomość położoną w Ż. – A. o pow. 94.522 m⁽²⁾, na której znajdowały się budynek sanatoryjny, kotłownia i elektrownia, objętą liczbą wykazu hipotecznego 241 księgi gruntowej gminy katastralnej Ż. i liczbą wykazu hipotecznego (...) księgi gruntowej gminy katastralnej A., składającą się z działek nr (...)

- nieruchomości położoną w Ż. – A. o pow. 196.148 m², na której znajdowały się budynek (...), objętą liczbą wykazu hipotecznego 339, 312, 314, 316, 318, 337 i 400 księgi gruntowej gminy katastralnej A., składającą się z działek nr (...).

Następcą prawnym P. jest U.

Wnioskiem z 15 października 2001 r. powód wystąpił o stwierdzenie nieważności orzeczenia Ministra Zdrowia z 18 marca 1948 r.

Decyzją z 15 marca 2010 r. Minister Zdrowia (nr (...)) stwierdził nieważność orzeczenia Ministra Zdrowia z 18 marca 1948 r. o przejęciu przedsiębiorstw uzdrowiskowych R. S. i Ż. na własność Państwa w pkt c) dotyczącym przejścia na własność Państwa przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Ż.(pkt 1 decyzji). W pkt 2 decyzji Minister Zdrowia stwierdził, że orzeczenie Ministra Zdrowia z 18 marca 1948 r. o przejęciu przedsiębiorstw uzdrowiskowych R. S. i Ż. na własność Państwa w pkt c) dotyczącym przejścia na własność Państwa przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Ż. zostało wydane z naruszeniem prawa z zakresie przejścia na własność Państwa nieruchomości położonej w miejscowości Ż., oznaczonej obecnie działką nr (...) o pow. 0,11ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą pod nr (...) oraz nieruchomości położonej w miejscowości Ż., oznaczonej obecnie działką nr(...) o pow. 0,11ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą pod nr (...)

Na skutek wniosków o ponowne rozpoznanie sprawy, Minister Zdrowia decyzją z 17 maja 2011 r. (nr (...)) uchylił decyzję Ministra Zdrowia z 15 marca 2010 r. w pkt 1 stwierdzającym nieważność orzeczenia Ministra Zdrowia z 18 marca 1948 r., w części w jakiej dotyczy przejścia na własność Państwa nieruchomości położonej w Ż., oznaczonej obecnie jako działka ew. nr(...) o pow. 0,08ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) nieruchomości położonej w Ż., oznaczonej obecnie jako działka ew. nr(...) o pow. 0,55ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz nieruchomości położonej w Ż., oznaczonej obecnie jako działka ew. nr (...) o pow. 0,41ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...)(pkt 1 decyzji).

Dalej Minister Zdrowia stwierdził, że orzeczenie Ministra Zdrowia z 18 marca 1948 r., zostało wydane z naruszeniem prawa w części dotyczącej przejścia na własność Państwa nieruchomości położonej w Ż., oznaczonej obecnie jako działka ew. nr(...) o pow. 0,08ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), nieruchomości położonej w Ż., oznaczonej obecnie jako działka ew. nr (...) o pow. 0,55ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) oraz nieruchomości położonej w Ż., oznaczonej obecnie jako działka ew. nr (...) o pow. 0,41ha, dla której Sąd Rejonowy w Muszynie, IV Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...) (pkt 2 decyzji).

W pozostałym zakresie Minister Zdrowia utrzymał w mocy decyzję z 15 marca 1948 r. (pkt 3 decyzji).

W dniu 28 lipca 2015 r.U. przekazała powodowi nieruchomości położone w Ż., oznaczone jako działki ewidencyjne nr (...) wraz ze znajdującymi się na nich zabudowaniami.

Wnioskiem z 12 maja 2014 r. powód wezwał pozwanego S.do próby ugodowej celem zawarcia ugody, na mocy której uczestnik (Skarb Państwa) zobowiąże się do zapłaty na rzecz wnioskodawcy, w terminie miesiąca od zawarcia ugody, kwoty 15.000.000 zł tytułem odszkodowania za szkody powstałe w związku z wydaniem przez Ministra Zdrowia orzeczenia z 18 marca 1948 r. o przejęciu przedsiębiorstw uzdrowiskowych R. S. i Ż. na własność Państwa, dotyczącym przejścia na własność Państwa przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Ż. Do zawarcia ugody nie doszło.

Decyzją z 31 maja 2017 r. Minister Zdrowia (nr (...)) odmówił uchylenia decyzji Ministra Zdrowia z 17 maja 2011 r. znak (...)Decyzja ta została wydana na skutek wniosku o wznowienie postępowania zakończonego prawomocną decyzją Ministra Zdrowia z 17 maja 2011 r.

Na skutek odwołania od decyzji z 31 maja 2017 r., Minister Zdrowia decyzją z 27 listopada 2017 r. utrzymał w mocy zaskarżoną decyzję.

Wartość nieruchomości według stanu na 1948 r. uwzględniającego również przeznaczenie nieruchomości na tę datę, a cen aktualnych wynosi dla:

- działki nr (...) – 90.856 zł;
- działki nr (...) – 86182 zł;
- działki nr (...) – 63796 zł;
- działki nr (...) – 451.000 zł;
- działki nr (...) – 30336 zł;
- budynku (...) – 1.008.660 zł;
- działki nr (...) stanowiącej obecnie drogę wojewódzką – 14400 zł.

Łącznie wartość ww. nieruchomości według stanu na 1948 r., a cen aktualnych wynosi 1745230 zł.

Podstawę ustaleń Sądu w zakresie aktualnych wartości nieruchomości stanowiące działki ewidencyjne nr (...) oraz trzykondygnacyjny budynek (...) stanowiła opinia biegłego sądowego J. P..

W pierwszej kolejności Sąd odniósł o się do żądania zasądzenia kwoty 2119053 zł. Powodowa spółka dochodziła wskazanej kwoty tytułem odszkodowania za szkodę powstałą na skutek decyzji z dnia 18 marca 1948 roku. Minister Zdrowia na podstawie art. 2 ust. 7 i art. 3 ust. 4 i 5 ustawy z 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej oraz uchwały Rady Ministrów z 23 maja 1947 r. w sprawie przejęcia na własność Państwa niektórych przedsiębiorstw uzdrowskich orzekł, że na własność Państwa przechodzi m.in. przedsiębiorstwo uzdrowskie Ż. stanowiące własność firmy Ż. Powódka wystąpiła z żądaniem odszkodowawczym, gdyż wskazana decyzja została uznana za wydaną z naruszeniem prawa, decyzjami z dnia 15 marca 2010 roku i 17 maja 2011 roku, przy czym ostateczna z decyzji nadzorczych ma przymiot decyzji ostatecznej.

Dokonując oceny podstawy prawnej powództwa, wskazał, że zgodnie z art. 5 ustawy z 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych ustaw (Dz. U. nr 162, poz. 1692), zmiany nią wprowadzone nie mają zastosowania do zdarzeń i stanów prawnych powstałych przed wejściem w życie ustawy. W tym zakresie stosuje się bowiem przepisy art. 417, 419, 420, 420¹ k.c. oraz art. 153, 160, 161 § 5 k.p.a. w brzmieniu dotychczasowym. Ostatecznie kwestię tę przesądził Sąd Najwyższy w uchwale Pełnego Składu z dnia 31 marca 2011 roku wskazując, że do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. Sąd Najwyższy wskazał nadto, że nie znajdują natomiast zastosowania przepisy art. 160 § 4 i 5 k.p.a., które w dacie obowiązywania wymagały uprzedniego rozstrzygnięcia przez organ administracyjny w przedmiocie odszkodowania (III CZP 112/10, OSNC 2011/7-8/75).

Decyzja wskazywana przez powódkę jako źródło szkody, zapadła przed dniem 1 września 2004 roku, czyli przed uchyleniem art. 160 k.p.a., natomiast wydanie ostatecznej decyzji nadzorczej miało miejsce w dniu 17 maja 2011 roku, a więc po wskazanej dacie granicznej, co implikowało przyjęcie przez Sąd, za podstawę prawną żądania zgłoszonego przez stronę powodową przepisu art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a.

Zgodnie z art. 160 § 1 k.p.a., stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służy roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. W myśl art. 160 § 3 k.p.a.,

odszkodowanie przysługuje od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a., chyba że winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie ponosi inna strona postępowania dotyczącego tej decyzji. W tym ostatnim przypadku roszczenie o odszkodowanie służy w stosunku do strony winnej powstania tych okoliczności.

Kwestia legitymacji procesowej obu stron nie stanowiła przedmiotu sporu. Powodowa spółka jako następcą prawną spółki, której dotyczyła kwestionowana decyzja z 1948 roku jest legitymowana czynnie do dochodzenia odszkodowania za szkodę powstałą na skutek wydania tejże decyzji. Sąd Okręgowy doszedł również do przekonania, że motyw uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2006 r. (sygn. III CZP 99/06, OSN 2007 nr 6, poz. 79) stwierdzającej, że Skarb Państwa jest biernie legitymowany w sprawie o naprawienie szkody wynikłej z ostatecznej decyzji administracyjnej, o której mowa w art. 36 ust. 3 pkt 3 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz.U. Nr 32, poz. 191 ze zm.), także wtedy, gdy stwierdzenie jej nieważności lub stwierdzenie, że została wydana z naruszeniem prawa, nastąpiło po dniu 26 maja 1990 r., zasługują na akceptację w zakresie wykładni wymienionego przepisu.

Strona pozwana podniosła zarzut przedawnienia.

Kierując się brzmieniem art. 160 § 6 k.p.c., Sąd doszedł do przekonania, że początek biegu terminu przedawnienia należało liczyć od wydania ostatecznej decyzji nadzorczej stwierdzającej, iż decyzja z dnia 18 marca 1948 roku została wydana z naruszeniem prawa tj. od dnia 17 maja 2011 roku.

Mając na względzie art. 123 § 1 pkt 1 k.c., Sąd wskazał, że Powódka w dniu 12 maja 2014 roku (a zatem przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia) wystąpiła z wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej w zakresie roszczenia, którego zasądzenia dochodzi w niniejszym procesie. W orzecznictwie i doktrynie utrwalony jest pogląd, że złożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej jest co do zasady czynnością przed sądem przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia roszczenia i w konsekwencji przerywa bieg terminu przedawnienia. Sąd podzielając to stanowisko, przyjął że w dniu 12 maja 2014 roku doszło do przerwania biegu terminu przedawnienia i od tej daty termin ten zaczął biec na nowo, a to stosownie do treści art. 124 § 1 k.c.

Strona powodowa występując z przedmiotowym pozwem, ponownie przerwała biegnący termin przedawnienia, stosownie do przytoczonego wyżej przepisu. Pozew został złożony do Sądu w dniu w czerwcu 2016 roku, a tym samym roszczenie nim zgłoszone nie było w tej dacie przedawnione.

W konsekwencji, podniesiony zarzut przedawnienia Sąd uznał za niezasadny.

W świetle powołanego wyżej art. 160 k.p.a. w zw. z art. 361 k.c., jako przesłanki odpowiedzialności cywilnej organu administracji publicznej wystąpić muszą kumulatywnie: szkoda; zdarzenie powodujące szkodę, tj. wydanie ostatecznej decyzji, której niezgodność z prawem została stwierdzona we właściwym postępowaniu; adekwatny związek przyczynowy między zdarzeniem powodującym szkodę, a zaistniałą szkodą.

Sąd przywołał i wyjaśnił treść art. 361 § 1 k.c. art. 160 § 2 k.p.a. Odniósł się także do kwestii istnienia związku przyczynowego.

W ocenie Sądu w niniejszej sprawie powódka winna wykazać, że gdyby nie decyzja z dnia 18 marca 1948 roku nie doszłoby do uszczerpkienia majątku powodowej spółki.

Orzeczeniem z 18 marca 1948 r. o przejęciu przedsiębiorstw uzdrowiskowych R., S. i Ż., Minister Zdrowia na podstawie art. 2 ust. 7 i art. 3 ust. 4 i 5 ustawy z 3 stycznia 1946 r. o przejęciu na własność Państwa podstawowych gałęzi gospodarki narodowej oraz uchwały Rady Ministrów z 23 maja 1947 r. w sprawie przejęcia na własność Państwa niektórych przedsiębiorstw uzdrowiskowych orzekł, że na własność Państwa przechodzi m.in. przedsiębiorstwo uzdrowiskowe Ż. stanowiące własność firmy Ż., Faktyczne przejęcie uzdrowiska nastąpiło protokolarnie 22 kwietnia 1948 r. Minister Zdrowia zatwierdził protokół orzeczeniem z 14 grudnia 1948 roku. Po tej dacie doszło do rozdysponowania majątkiem powodowej spółki w zakresie objętym podstawą faktyczną niniejszego powództwa.

Nieruchomości zostały rozdysponowane na rzecz podmiotów trzecich, przy czym jedna z nich stanowi obecnie drogę wojewódzką. Doszło również do rozebrania budynku (...), który w dacie wydania decyzji z dnia 18 marca 1948 roku był posadowiony na nieruchomości należącej wówczas do spółki.

Nie budziło wątpliwości Sądu, że jeśliby nie doszło do wydania wadliwego prawnie orzeczenia z dnia 18 marca 1948 roku, powódka zachowałaby majątek przedsiębiorstwa. Pomimo wydania stosownych decyzji nadzorczych stwierdzających wadliwość decyzji nacjonalizacyjnej, powódka nie odzyskała majątku wskazanego w podstawie faktycznej powództwa, a zatem poniosła rzeczywistą szkodę, której naprawienia może dochodzić przed Sądem na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. w zw. z art. 361 k.c.

W ocenie Sądu nie ma znaczenia okoliczność, kto rozebrał budynek (...). Na skutek decyzji z 18 marca 1948 roku spółka utraciła prawa do przejętego majątku. Wiązało się to z utratą przez dotychczasowego właściciela możliwości korzystania ze składników wchodzącymi w skład tego przedsiębiorstwa oraz uprawnienia do rozporządzania nimi. Właściciel przedsiębiorstwa nie był zatem władny do podejmowania żadnych decyzji odnośnie majątku. Rozbiórka budynku pozostawała poza jego decyzją, a to na skutek wydania wadliwej decyzji nacjonalizacyjnej. Gdyby nie ta decyzja, inny podmiot nie byłby uprawniony do rozbiórki budynku i tym samym uszczerbienia majątku spółki.

Przedstawione powyżej rozważania prowadzą zdaniem sądu do wniosku, że wadliwie wydana decyzja była zdarzeniem, w wyniku którego, poprzednik prawny powódki został pozbawiony przysługujących mu praw do przedmiotowego przedsiębiorstwa i poszczególnych jego składników. Istnieje zatem związek kauzalny pomiędzy wydaniem wadliwej decyzji, a uszczerbkiem majątkowym. Tym samym został wykazany adekwatny związek przyczynowy pomiędzy wydaną z naruszeniem prawa decyzją nacjonalizacyjną, a szkodą w postaci utraty prawa własności do wskazanych w pozwie składników majątku.

Sąd wyliczył wysokość odszkodowania zgodnie z regułą wyrażoną w art. 363 § 2 k.c.

Należne powodowi odszkodowanie zostało obliczone w oparciu o dowód z opinii biegłego. Sąd przyjął, że wartość utraconego majątku wyliczona w oparciu o aktualne ceny (art. 363 § 2 k.c.) wynosi 1745230 zł.

Powództwo dochodzone przez powodów ponad ww. kwotę podlegało oddaleniu jako nieudowodnione co do wysokości.

Częściowemu oddaleniu podlegało również żądanie zasądzenia odsetek ustawowych. Powodowa spółka domagała się zasądzenia odsetek od dnia wniesienia pozwu. W ocenie Sądu, odsetki ustawowe od należności głównej z uwagi na odszkodowawczy charakter roszczenia (art. 363 § 2 k.c.) winny zostać zasądzone od daty wydania wyroku. Z art. 361 § 2 k.c., pozostającego w ścisłym związku z art. 363 k.c., wynika obowiązek naprawienia szkody przez zapewnienie wierzycielowi całkowitej kompensaty wywołanego uszczerbku, który nie może jednak prowadzić do jego nieuzasadnionego wzbogacenia. Kierując się wyrażanymi w judykaturze i wskazanymi względami, Sąd zasądził na rzecz powódki odsetki ustawowe za opóźnienie od kwot 1745230 zł od dnia wydania wyroku tj. od dnia 13 grudnia 2019 roku do dnia zapłaty. W pozostałym zakresie żądanie zasądzenia odsetek podlegało oddaleniu jako nieuzasadnione.

Przechodząc do oceny żądania zasądzenia kwoty 16187854 zł, Sąd wskazał, że powódka dochodziła jej zasądzenia z tytułu utraconych korzyści niezyskanych przez powoda wskutek zaniechania wydania decyzji administracyjnej w odpowiednim czasie, a także za zwłokę w zwrocie nieruchomości – łącznie w okresie od 28 lipca 2005 r. do 28 lipca 2015 roku.

Sąd podzielił pogląd prawny wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 stycznia 2006 roku (I CK 273/05 Lex nr 181261), że stwierdzenie przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 23 września 2003 roku /K 20/02 OTK – A z 2003 roku, Nr 7, poz. 76/ niekonstytucyjności art.160 § 1 kpa w części ograniczającej odszkodowanie do rzeczywistej straty nie dotyczy dochodzenia odszkodowania za szkody powstałe przed wejściem w życie Konstytucji tj. przed dniem 17 października 1997 roku.

Źródłem szkody, której naprawienia domaga się powód była decyzja Ministra Zdrowia wydana w dniu 18 marca 1948 roku, a więc przed dniem wejścia w życie Konstytucji.

W ocenie Sądu pierwszy skutek, a więc strata w majątku poprzednika prawnego powoda, nastąpiła już w chwili wydania przez Ministra Zdrowia orzeczenia o przejęciu przedsiębiorstwa. Z uwagi na powyższe obowiązek odszkodowawczy Skarbu Państwa zgodnie z art. 160 § 1 kpa ogranicza się jedynie do szkody rzeczywistej i nie obejmuje rekompensaty za utracone korzyści. Dlatego powództwo w zakresie żądania zasądzenia odszkodowania za szkodę w postaci *lucrum cessans* uległo oddaleniu.

Roszczenie podlega oddaleniu również przy przyjęciu powołanej przez powódkę podstawy prawnej tj. przepisów kodeksu cywilnego dotyczących odpowiedzialności Skarbu Państwa. Powódka bowiem argumentowała, że źródłem omawianej szkody jest przewlekłość postępowania administracyjnego tj. zaniechanie wydania decyzji nadzorczej w odpowiednim czasie, co w ocenie Sądu zmierzało do obejścia przepisu art. 160 § 1 k.p.a.

Konieczną przesłanką żądania odszkodowania jest uprzednie stwierdzenie we właściwym postępowaniu niezgodności z prawem niewydania orzeczenia lub decyzji.

W przypadku decyzji administracyjnej jako właściwe postępowanie, w którym możliwe jest uzyskanie takiego stwierdzenia niezgodności z prawem niewydania decyzji, wskazuje się postępowanie prowadzone na podstawie art. 35 k.p.a., art. 139 Ordynacji Podatkowej bądź art. 3 § 2 pkt 8 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 roku Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. z dnia 22 listopada 2019 r. (Dz.U. z 2019 r. poz. 2325)). Koniecznym jest zatem uzyskanie prejudykatu, w którym uwzględniono skargę na bezczynność. Dopiero niewykonanie tego orzeczenia daje podstawę do wystąpienia z żądaniem odszkodowania na podstawie art. 417¹ § 3 k.c. (tak też Gerard Bieniek [w:] „Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga Trzecia. Zobowiązania” pod redakcją Gerarda Bienka, tom 1, Warszawa 2007, s. 358).

Strona powodowa nie legitymowała się stosownym prejudykatem, a w konsekwencji nie może skutecznie dochodzić roszczeń związanych z przewlekłością postępowania administracyjnego. Z tych wszystkich względów żądania zasądzenia odszkodowania w kwocie 16187854 zł tytułem utraconych korzyści podlegało oddaleniu w całości.

Strona powodowa dochodziła również zasądzenia kwoty 300.000 zł tytułem pobranych pożytków cywilnych z nieruchomości w okresie od 28 lipca 2005 r. do 28 lipca 2015 r. oraz kwoty 400.000 zł tytułem niepobranych w wyniku złej gospodarki pożytków z nieruchomości w okresie od 28 lipca 2005 r. do 28 lipca 2015 r.

Roszczenia o zwrot pożytków lub ich wartości przysługujące właścicielowi wobec posiadacza samoistnego czy też zależnego należą do roszczeń uzupełniających roszczenie windykacyjne właściciela rzeczy. W myśl art. 222 § 1 k.c. roszczenie windykacyjne przysługuje właścicielowi przeciwko osobie, która bez podstawy prawnej włada faktycznie jego rzeczą. Czynnikiem legitymowany jest ten, kto bez podstawy prawnej włada jego rzeczą, a legitymowany biernie w zależności od każdego przypadku: posiadacz samoistny albo jej posiadacz zależny.

Udowodnieniu w niniejszym postępowaniu powinno podlegać spełnienie przesłanek roszczenia windykacyjnego, a następnie przesłanek charakterystycznych dla roszczenia uzupełniającego: złej wiary lub wiedzy o wytoczeniu powództwa windykacyjnego.

Strona powodowa winna wykazać, że Skarb Państwa w okresie objętym powództwem był posiadaczem rzeczy. Obowiązkowi temu strona powodowa nie sprostала i powództwo w tejże części uległo oddaleniu.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu, na podstawie art. 108 § 1 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany S. zaskarżając go w części dotyczącej pkt I w zakresie w jakim Sąd I instancji uwzględnił powództwo ponad kwotę 722.170 zł - tj. w zakresie kwoty 1.023.060 zł wraz z odsetkami

ustawowymi za opóźnienie od tej kwoty (1.023.060 zł) od dnia 13 grudnia 2019 roku do dnia zapłaty oraz pkt III, zarzucając:

1. naruszenie art. 160 § 1 i 2 k.p.a. w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692) oraz w zw. z art. 361 § 1 k.c. przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że szkoda w postaci wartości budynku (...) wraz z gruntem przynależnym do (...) oraz wartości działki nr (...) (droga) pozostaje w normalnym związku przyczynowym z wydaniem wadliwego orzeczenia przez M. w dniu 18 marca 1948 r. o przejęciu na własność Państwa przedsiębiorstwa uzdrowiskowego Ż.

2. naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. poprzez przyznanie odszkodowania za grunt przynależny do pensjonatu „K.”, gdy żądaniem pozwu objęto jedynie obniżenie wartości majątku wskutek bezprawnej rozbiórki budynku (...), co stanowi zasądzenie ponad żądanie zawarte w pozwie,

3. naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez nierozważenie wszechstronnie zebranego materiału dowodowego oraz przekroczenie swobodnej oceny dowodów, pominięcie istotnych dla sprawy okoliczności faktycznych powodujących nieprawidłowe ustalenie okoliczności mających znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i przyjęcie, że powodowi należy się odszkodowanie :

a. za grunt stanowiący aktualnie drogę

b. za grunt przynależny do pensjonatu (...)

c. za budynek (...).

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części oraz o stosowną zmianę pkt III, a także zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, lub uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz pozostawienie temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona w części i pociąga za sobą częściową zmianę zaskarżonego wyroku na podstawie art. 385 k.p.c. W pozostałym zakresie uległa oddaleniu jako bezzasadna na podstawie art. 385 k.p.c.

Ustalenia faktyczne poczynione przez sąd I instancji są w przeważającej części prawidłowe i w tym zakresie Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne.

Rację ma apelujący, że odszkodowanie za grunt przynależny do pensjonatu (...) tj. część działki (...) nie było objęte żądaniem pozwu. Żądanie dotyczyło jedynie obniżenia w/w nieruchomości wskutek bezprawnej rozbiórki budynku (...).

Uszło uwadze sądu I instancji, że biegły dokonując wyceny wartości odtworzeniowej (...) uwzględnił wartość gruntu. Zgodnie z opinią biegłego, wartość odtworzeniowa budynku to kwota 942.615 zł. (k. 504) a wartość gruntu pod budynkiem to kwota 66.045 zł. (k.448). Grunt pod budynkiem został powódce zwrócony, zatem zasądzenie przez sąd I instancji kwoty 66.045 zł. wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od tej kwoty za grunt po budynkiem (...), nie znajduje oparcia w prawie i stanowi zasądzenie ponad żądanie zawarte w pozwie, dlatego w tym zakresie zaskarżony wyrok uległ zmianie.

Jeśli chodzi o odszkodowanie za grunt stanowiący drogę oznaczony jako działka nr. ew. 145 a poprzednio nr ew. 154, sąd I instancji wadliwie ustalił, że w/w roszczenie nie uległo przedawnieniu.

Jak prawidłowo wskazał sąd I instancji początek biegu terminu przedawnienia należy liczyć od wydania ostatecznej decyzji nadzorczej stwierdzającej, iż decyzja z dnia 18 marca 1948 roku została wydana z naruszeniem prawa tj. od

dnia 17 maja 2011 roku. Pozew został złożony do Sądu w dniu w czerwcu 2016 roku a zatem po upływie 3 letniego terminu przedawnienia.

Wadliwie ustalił sąd I instancji, że powódka w dniu 12 maja 2014 roku (a zatem przed upływem trzyletniego terminu przedawnienia) wystąpiła z wnioskiem o zawezwanie do próby ugodowej w zakresie roszczenia o odszkodowanie za grunt stanowiący drogę. Jak wynika z wniosku o zawezwanie do próby ugodowej (k.109 - 111), zawezwanie to dotyczyło kwoty 15.000.000 zł., na którą składały się:

- a) utrata wartości obiektów położonych w Ż. o łącznej wartości 6.500.000 zł.,
- b) utrata nieruchomości położonych w Ż., co do których orzeczenie z 18.03.1948r. wydano z naruszeniem prawa tj. działek nr(...) o łącznej wartości 2.000.000 zł.
- c) utracone dochody z prowadzenia działalności uzdrowiskowej w kwocie 5.000.000 zł.
- d) utrata wartości M. (...) w kwocie 1.500.000 zł.

Wniosek o zawezwanie do próby ugodowej nie obejmował odszkodowania za działkę stanowiącą drogę oznaczoną nr. ew. (...) dawniej (...) a zatem w zakresie tego roszczenia nie doszło do przerwania biegu przedawnienia i termin przedawnienia upłynął 17 maja 2014r. Pozwany podniósł zarzut przedawnienia w/w roszczenia zarówno przed sądem I instancji jak i ponowił ten zarzut w postępowaniu apelacyjnym, zatem w tej części Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i powództwo o kwotę 14.400 zł. wraz z odsetkami ustawowymi od tej kwoty oddalił jako przedawnione.

Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do przyjęcia, że podniesienie przez pozwanego zarzutu przedawnienia wypełnia przesłanki z art. 5 k.c. Powódka nie wskazała żadnych okoliczności, które mogłyby świadczyć o tym, że nie objęła w/w roszczenia zawezwaniem do próby ugodowej bez swojej winy ani okoliczności świadczących o tym, że pozwany w jakikolwiek sposób przyczynił się do tego, iż uchybiła terminowi przedawnienia o ponad 2 lata.

Łącznie apelacja uwzględniona została do kwoty 80.445 zł. tj. 66.045 zł. + 14.400 zł. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od w/w kwoty.

W pozostałej części tj. dotyczącej odszkodowania za budynek (...) apelacja uległa oddaleniu jako bezzasadna. Sąd Apelacyjny podzielił w tym zakresie zarówno ustalenia faktyczne sądu I instancji jak i poczynione przez ten sąd rozważania prawne uznając, że zarzuty dotyczące tak naruszenia art. 361 par. 1 k.c. jak i art. 233 par. 1 k.p.c. są chybione.

Sąd Apelacyjny ustalił, że wyrokiem z 12.01.2022r. w sprawie II CSKP 53/22 Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie sygn. I ACa 335/18 z dnia 19 marca 2019r. w sprawie z powództwa „C. przeciwko S. o odszkodowanie za utratę wartości budynków znajdujących się na nieruchomościach sprzedanych powódce przekazując sprawę do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

W/w sprawa dotyczy naprawienia szkody wyrządzonej orzeczeniem Ministra Zdrowia z 18 marca 1948r. o przejęciu przedsiębiorstw uzdrowiskowych R. S. i Ż. na własność Państwa, z tym że obejmuje roszczenie o odszkodowanie za utratę wartości budynków znajdujących się na nieruchomościach zwróconych Ż. i sprzedanych (...) spółce z o.o.

W uzasadnieniu w/w wyroku Sąd Najwyższy wskazał, że „przejęcie na własność Państwa (Skarbu Państwa) składników majątku poprzedników prawnych powódki było zdarzeniem zwiększającym prawdopodobieństwo rozporządzenia tymi składnikami na przestrzeni kolejnych lat, gdy Państwo (Skarb Państwa) było wyłącznie uprawnione do wykonywania praw właścicielskich przejęto majątku. W okresie, gdy wadliwe orzeczenie administracyjne funkcjonowało w obrocie zanim stwierdzono jego nieważność, to Państwo (Skarb Państwa) jako wyłączny właściciel przejętego na jego podstawie majątku podejmowało czynności względem tego majątku we własnym imieniu. Zwrot budynków w stanie ich ponadnormatywnego zużycia nie kompensuje szkody doznanej na skutek wydania wadliwego orzeczenia nacjonalizacyjnego, ale ogranicza możliwość naprawienia szkody w postaci pełnego przywrócenia stanu

poprzedniego i zwrócenia powódce zabudowanych nieruchomości w stanie odpowiadającym ich normalnemu zużyciu. Nie wyklucza również odpowiedzialności odszkodowawczej za skutki wadliwego orzeczenia nacjonalizacyjnego”.

Stanowisko Takie Sąd Apelacyjny podziela przyjmując, że ma ono zastosowanie w sprawie niniejszej jako, że obie sprawy dotyczą szkody wyrządzonej tą samą wadliwą decyzją administracyjną temu samemu podmiotowi a mianowicie Ż. Bez znaczenia jest okoliczność, że w sprawie, w której orzekł Sąd Najwyższy chodzi o odszkodowanie za ponadnormatywne zużycie budynków a w sprawie niniejszej o odszkodowanie za budynek, który został rozebrany.

Dochodzone przez powódkę roszczenie zmierza do uzupełnienia skutków restytucji składników majątku w naturze, przywracającej stan poprzedni, ale w niepełnym wymiarze (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 sierpnia 2017 r., I CSK 24/17).

Związek przyczynowy może występować jako normalny również wtedy, gdy pewne zdarzenie stworzyło warunki powstania innych zdarzeń, z których dopiero ostatnie stało się bezpośrednią przyczyną szkody (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 4 października 2012 r., I CSK 665/11).

W orzecznictwie w odniesieniu do związku normalnego uznaje się często, że może on mieć postać wieloczołowego łańcucha zdarzeń i nie ma rozstrzygającego znaczenia, czy przyczyna pozostaje w bezpośrednim, czy też pośrednim związku z następstwem (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 marca 2010 r., III CZP 129/09; uchwałę Sądu Najwyższego z 21 sierpnia 2014 r., III CZP 49/14, OSNC 2015, nr 5, poz. 60; wyroki Sądu Najwyższego: z 2 lutego 2017 r., I CSK 302/16; z 6 września 2012 r., I CSK 27/12; z 4 października 2012 r., I CSK 665/11; z 27 listopada 2002 r., I CKN 1215/00, OSP 2004, nr 7-8, poz. 99). Jedynym testem normalności powiązania przyczynowego określonych zdarzeń powinno być to, czy zdarzenie rozpatrywane jako potencjalna przyczyna w normalnych okolicznościach zwiększa prawdopodobieństwo powstania określonego skutku. Dla oceny tej kwestii nie ma natomiast znaczenia, czy do jego powstania konieczne są jeszcze inne zdarzenia.

Na gruncie rozpoznawanej sprawy przyjąć należy, że wadliwe orzeczenie nacjonalizacyjne z 1948 r. było przyczyną późniejszych działań Państwa (Skarbu Państwa), który jako nowy właściciel przejętego majątku przedsiębiorstwa uzdrowiskowego mógł dowolnie nim rozporządzać i dysponować. W ramach tego uprawnienia Państwo przekazało składniki majątkowe przejętego przedsiębiorstwa uzdrowiskowego w zarząd i użytkowanie przedsiębiorstwu państwowemu. Przedsiębiorstwo państwowe, w wyniku jego komercjalizacji, przekształciło się w spółkę prawa handlowego i w dalszym ciągu mogło korzystać z budynków przedsiębiorstwa uzdrowiskowego przejętego przez Państwo. Uprawnienie tych podmiotów do władania składnikami przejęto majątku było wynikiem działań władczych Państwa w sferze imperium, na które żadnego wpływu nie miał poprzedni jego właściciel. Wydanie wadliwego orzeczenia administracyjnego z 1948 r. zwiększyło zatem prawdopodobieństwo wystąpienia szkody, skoro poprzednicy prawni powódki, od chwili uprawomocnienia się orzeczenia Ministra Zdrowia z 18 marca 1948 r. w części dotyczącej przejęcia przez Państwo przedsiębiorstwa uzdrowiskowego, nie mieli żadnego wpływu na późniejszy sposób władania przez Państwo przejętymi składnikami majątkowymi. Nie mogli też weryfikować i sprawdzać sposobu wykonywania władztwa nad składnikami tego majątku, między innymi w celu przyszłego dochodzenia ewentualnych roszczeń uzupełniających z tytułu posiadania rzeczy, znajdujących zastosowanie w stosunkach pomiędzy właścicielem rzeczy a jej posiadaczem (art. 224 i 225 k.c.)

Pierwotnym i zasadniczym źródłem szkody powódki było wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia Ministra Zdrowia z 1948 r.

Wydane orzeczenie nacjonalizacyjne skutkowało między innymi utratą przez dotychczasowego właściciela prawa własności wchodzących w jego skład zabudowanych nieruchomości. Wydając orzeczenie nacjonalizacyjne, Państwo (Skarb Państwa) stało się wyłącznym właścicielem składników majątkowych przejmowanego przedsiębiorstwa uzdrowiskowego. Z tego względu, przeniesienie posiadania przejętych składników majątku znacjonalizowanego przedsiębiorstwa uzdrowiskowego na podmioty trzecie, w ramach wykonywania uprawnień o charakterze właścicielskim, czy też inne dysponowanie tym majątkiem skutkujące pogorszeniem jego substancji poprzez rozbiórkę budynku K., nie może zwalniać pozwanego z odpowiedzialności odszkodowawczej, jeżeli później stwierdzono

nieważność orzeczenia administracyjnego stanowiącego podstawę tych czynności. Przekazanie składników przejętego majątku podmiotom trzecim mogło jedynie wpływać na ocenę organu wydającego decyzje nadzorczą, czy doszło do nieodwracalnych skutków orzeczenia nacjonalizacyjnego i możliwe jest stwierdzenie jej nieważności (art. 156 k.p.a.).

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 12.01.2022r. w sprawie II CSKP 53/22, decyzji stwierdzającej nieważność innej decyzji, na zasadzie fikcji prawnej, przypisuje się skutek wsteczny (działanie ex tunc). W uzasadnieniu uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego z 31 marca 2011 r., III CZP 112/10, wyrażono jednoznaczny pogląd, że decyzja nadzorcza, zarówno stwierdzająca nieważność wadliwej decyzji, jak i wydanie jej z naruszeniem prawa, ma moc wsteczną. W sprawie o odszkodowanie na podstawie ostatecznej decyzji nadzorczej należy przyjąć, że stanowiąca jej przedmiot decyzja była aktem bezprawnym, a więc stanowiła czyn niedozwolony, rodzący obowiązek odszkodowawczy już w chwili jej wydania. Skoro orzeczenie nacjonalizacyjne zostało uznane za nieważne ze skutkiem wstecznym, tj. od chwili jego wydania, to podstawową zasadą odpowiedzialności odszkodowawczej jest przywrócenie stanu poprzedniego lub zrekomensowanie szkody w pieniądzu (art. 363 § 1 k.c.). W obu wypadkach celem odszkodowania jest przywrócenie utraconej równowagi majątkowej, polegające na usunięciu skutków wyrządzonej szkody według założenia, że przywrócony powinien zostać rzeczywisty lub przynajmniej majątkowy stan sprzed wyrządzenia szkody. To, jakie były późniejsze losy znacjonalizowanego majątku w czasie, kiedy prawowici właściciele byli pozbawieni jakiegokolwiek wpływu na jego stan i sposób wykorzystania, nie ma istotnego znaczenia. Szkada powstała już w chwili bezprawnego odebrania im tego majątku na podstawie wadliwego i ostatecznie, uznanego za nieważne orzeczenia nacjonalizacyjnego oraz niewątpliwie była jego skutkiem.

Skoro powódce zwrócono nieruchomości bez budynku, to nie została naprawiona w ten sposób szkoda, jeżeli restytucja w naturze nie doprowadziła do wyrównania uszczerbku spowodowanego ostatecznie wadliwym orzeczeniem nacjonalizacyjnym. Kto, kiedy i dlaczego spowodował zniszczenie mienia powódki nie ma w tym wypadku znaczenia. Jeżeli był to efekt działania osób trzecich, nie jest to wystarczająca przesłanka do zwolnienia pozwanego z odpowiedzialności wobec powódki za skutki wydania orzeczenia nacjonalizacyjnego, uznanego za nieważne ex tunc.

Dlatego apelacja co do kwoty 942.615 zł. z ustawowymi odsetkami od tej kwoty, obejmującej odszkodowanie za rozebrany budynek (...) nie jest zasadna.

Zmiana wyroku sądu I instancji co do meritum nie pociąga za sobą zmiany rozstrzygnięcia tego sądu o kosztach procesu gdyż nadal zachowane są proporcje w jakich każda ze stron wygrała spór. Ostatecznie powodowie wygrali w 8,75% a pozwany w 91,25%.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. W postępowaniu apelacyjnym pozwany skarżył kwotę 1023060 zł. a wygrał co do kwoty 80445 zł. tj. 7,86%, zatem powinien zwrócić powódce 92,14% poniesionych przez nią kosztów, na które składa się wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w kwocie 8100 zł. (czyli kwotę 7463,34 z.), zaś powódka powinna zwrócić pozwanemu 7,86% wynagrodzenia pełnomocnika procesowego (czyli kwotę 6829,68 zł.). Ostatecznie pozwany winien zwrócić powódce kwotę 6830 zł. tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Ewa Kaniok